

KONGRESI, SIMPOZIJI, DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

XXXI. zborovanje slovenskih zgodovinarjev

Regionalni vidiki slovenske zgodovine

Maribor, 10. – 12. oktober 2002

Zborovanja slovenskih zgodovinarjev, ki so v slovenskem prostoru stalnica že od začetka druge svetovne vojne, so danes namenjena predvsem prenosu znanstvenih odkritij v strokovno in šolsko javnost. Organizatorja zborovanja Zveza zgodovinskih društev Slovenije in Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča v Mariboru sta zgodovinarje tokrat povabila v mariborski Narodni dom, katerega simbolni pomen branika slovenstva v obmejnem Mariboru se je prepletal z obletnico koroškega plebiscita, kar je v svojem pozdravnem govoru poudaril tudi pokrovitelj zborovanja, župan mesta Maribor Boris Sovič.

Po otvoritvi in pozdravnih govorih predsednika Zveze zgodovinskih društev dr. Jurija Perovška in predsednika Zgodovinskega društva dr. Franca Kovačiča v Mariboru dr. Darka Friša, je o *Vprašanju regij v naši preteklosti* spregovoril akademik dr. Vasilij Melik, ki je poudaril, da regije v slovenski zgodovini obstajajo od najstarejših časov, čeprav nosijo različna imena, so različne velikosti in imajo različno tradicijo. Kot najpomembnejše regionalne enote, ki jih je Slovincem prinesel zgodovinski razvoj, je akademik označil dežele, a dodal, da te niso zrasle iz notranjega razvoja, temveč iz razvoja širšega evropskega prostora. Dopoldanski del prvega dne zborovanja je nadaljeval arheolog dr. Peter Turk, ki je prikazal *Zgodovino regij na Slovenskem od prazgodovine do srednjega veka*, za čas torej, ko arheologija s specifičnim metodami zaradi odsotnosti ali omejenosti pisanih virov predstavlja najpomembnejši ali celo edini okvir proučevanja. V svojem prispevku je natančneje ilustriral t. i. regionalne arheološke kulturne skupine na ozemlju Slovenije v starejši in mlajši železni dobi ter v antičnem in zgodnjemedievalnem obdobju.

Dr. Darko Friš je kot naslednji predavatelj v referatu *Štajerska v slovenski zgodovini* predstavil izsledke analize o narodnostni strukturi t. i. Slovenske oz. Spodnje Štajerske, ki jo je opravil na podlagi literature in popisov prebivalstva v habsburški monarhiji v letih 1880, 1890, 1900 in 1910 ter v Kraljevini SHS (Jugoslaviji) v letih 1921 in 1931. Odmeven je bil referat medievista dr. Petra Štiha z naslovom *Regije in dežele v srednjem veku*, v katerem se je podrobneje dotaknil problema opredelitve temeljnih pojmov, ki se dotikajo vprašanja regionalizma v slovenskem zgodovinopisju: regija, pokrajina, dežela. Ugotovil je, da je določanje regij odvisno od kriterijev, ki jih posamezne stroke izberejo za njihovo določitev, zato na regije ne moremo gledati kot na historične enote, temveč jih je potrebno definirati za vsak primer posebej. Dr. Boris Golec je zbranim spregovoril o izsledkih svoje raziskave o zunanjih jezikovni podobi 20 celinskih mest današnje Slovenije od začetka novega veka do konca 18. stoletja v referatu z naslovom *Regionalne razlike v jezikovni podobi prebivalstva kranjskih in spodnještajerskih mest med 16. in 18. stoletjem*. Ugotovil je, da ima kranjsko-štajerska dihotomija »slovensko-nemško« iz desetletij pred razpadom Avstro-Ogrske monarhije svoje korenine globoko v stoletjih pred izoblikovanjem moderne narodne zavesti.

Predavatelja z oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani dr. Janez Cvirn in dr. Božo Repe sta govorila o razmerju med deželno in nacionalno zavestjo od druge polovice 19. stoletja do slovenske osamosvojitve leta 1991 in o nastanku moderne nacionalne zavesti v tem času. Poudarjala sta velik pomen tradicionalnega občutenja pripadnosti zgodovinskim pokrajinam vse do vzpostavitve slovenske državnosti, ko so Slovenci postali državljani, glede na trend ustanavljanja novih občin pa, kot je zaključil dr. Božo Repe, predvsem tudi krajani. Razmerje med centralizmom in regionalizmom v Sloveniji je glede na aktualne spremembe ustavnega besedila na področju lokalne samouprave v smislu

decentralizacije in za zagotovitev boljših možnosti enakomernega regionalnega razvoja s pravnega stališča pojasnil Božo Grafenauer. Kot temeljno je izpostavil dilemo, ali je Slovenijo glede na njen teritorialni obseg in druge značilnosti smiselno notranje razčlenjevati na pokrajine.

Popoldanski sklop predavanj je z referatom o razvoju regionalizacije v zahodni Sloveniji pričel dr. Branko Marušič. Zahodna Slovenija je po njegovem tipičen primer ozemlja, kjer naravne danosti niso bile izključni ustvarjalec regije, temveč je bil za njen nastanek soodločilen politični razvoj na tem področju, zaradi česar ne moremo govoriti o regionalizaciji kot o dokončnem procesu. Dr. Marija Wakounig z Univerze na Dunaju je v referatu z naslovom *Žandarji ali roparji?* predstavila naselitev in integracijo uskokov v prvi polovici 16. stoletja ob slovensko-hrvaški meji, ki je pripomogla k formiranju Vojne Krajine. Naselitev Uskokov je povzročala hude spore v medsebojnih odnosih s podložnim domačim kmečkim prebivalstvom, saj so imeli Uskoki kot graničarji privilegiran položaj v družbi in so se poleg tega le stežka prilagajali novemu načinu življenja. Prvi dan zborovanja je z referatom *Žumberak kot pozabljena regija* zaključil Marko Zajc, ki je na podlagi literature in časopisnih člankov opisal problematiko ozemeljske pripadnosti južnega pobočja Gorjancev deželi Kranjski oz. Hrvaški v času razformiranja Vojne krajine v letih 1871–1881.

Razvoj koroške in prekmurske zavesti v razmerju do slovenstva sta drugi dan zborovanja predstavila Avguštin Malle in Darja Kerec. Temeljna ugotovitev prvega referata je bila, da koroško-kranjskih odnosov ni moč omejiti na etnični aspekt, saj so nanje pogosto vplivali administrativni ukrepi oblasti. Referent je poudaril tudi dejstvo, da avstrijsko in predvsem koroško zgodovinopisje v ospredje svojega raziskovanja ne postavlja celotnega slovenskega etničnega ozemlja, temveč Koroško kot teritorialno enoto. Za razliko od Koroške, kjer je slovensko prebivalstvo spremljalo razvoj kulturnega in gospodarskega življenja v Ljubljani kot kulturnem središču Slovencev, v Prekmurju ni bilo tako, čeprav so se Prekmurci pred priključitvijo Kraljevini SHS leta 1919 prepoznavali za Slovence. O močni regionalni identiteti slovenskih izseljencev je govoril tudi dr. Marjan Drnovšek, ki se je v svoji analizi posvetil prikazu raznolikosti slovenskega izseljenstva v razmerju med gibljivostjo (mobilnostjo) in različnimi vidiki regionalizma.

Jutranjemu sklopu predavanj, ki so bila hkrati zadnja na 31. zborovanju slovenskih zgodovinarjev, je sledila okrogla miza na temo *Slovensko zgodovinopisje med regionalizmom, nacionalnim in globalnim*, za katero so sedeli dr. Peter Vodopivec, ddr. Igor Grdina, dr. Marta Verginella in dr. Ervin Dolenc. Moderator okrogle mize dr. Peter Vodopivec je uvodoma kritično ocenil slovensko zgodovinopisje, ki se v zadnjem času posveča skorajda izključno problemom slovenske zgodovine brez širšega prostorsko-primerjalnega pristopa, dr. Igor Grdina pa je v referatu z naslovom *Kaj pravzaprav pomeni pisati zgodovino?* izhajal iz dejstva, da védenje o svetu skozi čas omogoča mišljenje, zaradi česar je razumevanje zgodovine zgolj kot »učiteljice življenja« preozko. Temeljna avtorjeva ugotovitev je bila tudi, da je historiografija usmerjena k sedanjemu razumevanju preteklosti in zato ni zgodovinska, temveč genealoška.

Na naslednji okrogli mizi so se zbrani poglobili v vprašanje *Zgodovine na maturi*. Osemletne izkušnje z maturo omogočajo primerjavo z drugimi izbirnimi predmeti, posebno ker je zgodovino kot izbirni predmet na maturi izbral skoraj vsak tretji dijak. Razpravljavci dr. Peter Vodopivec, Bojan Končan, dr. Danijela Trškan, Vilma Brodnik, Stane Rozman in moderator okrogle mize Božidar Mrevlje so kot izhodišče za razpravo artikulirali naslednje probleme: kritika obstoječega koncepta mature, analiza ankete, opravljene med zunanjimi ocenjevalci o sestavi izpitnih pol za maturo v letu 2002 in primerjava rezultatov s tistimi iz leta 2000 in statistika mature iz leta 2002. Danijela Trškan je predstavila didaktično-metodično strukturo zunanjih srednješolskih izpitov v Sloveniji in nekaterih evropskih državah, Vilma Brodnik in Stane Rozman pa sta podala predloge za spremembe maturitetnega izpita iz zgodovine.

Ob izteku zborovanja so člani Zveze zgodovinskih društev Slovenije na občnem zboru izvolili novega predsednika mag. Branka Goropevška in tajnika mag. Aleksandra Žižka. Nagrado Klio za monografijo *Ipavci: zgodovina slovenske meščanske dinastije*, izdano leta 2001 pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je prejel ddr. Igor Grdina. Z ekskurzijo in prijetnim druženjem v Slovenskih goricah je bilo v soboto 31. zborovanje slovenskih zgodovinarjev zaključeno.

Mateja Ratej